

Narkotikaförebyggande fältarbete

En kartläggning av fältarbetares narkotikaförebyggande arbete med ungdomar (2023)

JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Health and Welfare

Förord

I ett samverkansprojekt har Länsstyrelsen i Blekinge, Kronoberg, Jönköping och Halland tillsammans med Hälsohögskolan vid Jönköping University genomfört en forskningsstudie i form av en kartläggning gällande fältarbetares narkotikaförebyggande arbete med ungdomar. Detta med utgångspunkt i uppsökande verksamhet och förebyggande arbete enligt socialtjänstlagen (se bl. a. 3 kap. 1 § och 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL).

Syftet med studien är att identifiera bärande komponenter i fältarbetets narkotikaförebyggande arbete samt att analysera dessa insatser/arbetssätt utifrån olika forskningsområden. Syftet med studien är också att generera ökad kunskap för att bidra till att stärka det förebyggande arbetet för att minska antalet barn och ungdomar som börjar använda narkotika i enlighet med Regeringens skrivelse 2021/22:213.

Forskningsstudien kan fungera både som kunskapsunderlag och inspiration för kommunalt socialt förebyggande arbete.

Hälsohögskolan, Jönköping University är ansvarig för forskningsstudiens framtagande genom Fil dr Birgitta Ander (Avdelningen för socialt arbete). I arbetat har även universitetsadjunkt Diana Kajic och socionom Timea Jakobsson deltagit.

Länsstyrelserna har representerats genom Sanna Sommén, regional samordnare brottsförebyggande arbete och ANDTS (alkohol, narkotika, doping, tobak och spel) på Länsstyrelsen i Blekinge.

Ett stort tack till alla fältarbetare runt om i landets kommuner som har deltagit i studien.

Jönköping oktober 2023

Länsstyrelsen i Blekinge län

Länsstyrelsen i Hallands län

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Länsstyrelsen i Kronobergs län

Innehåll

Förord.....	1
Sammanfattning.....	1
Inledning.....	5
Rapportens frågeställningar	5
Bakgrund.....	6
Fältarbete och uppsökande arbete med ungdomar	6
Forskning om uppsökande arbete med ungdomar.....	6
Slutsatser.....	10
Narkotikaförebyggande arbete med ungdomar.....	10
Forskning om narkotikaförebyggande arbete med ungdomar	10
Slutsatser.....	15
Metod och genomförande.....	16
Rapportens moment.....	16
Insamling och bearbetning av material	16
Litteraturstudie.....	16
Enkäter	16
Intervjuer	17
Etiska överväganden	17
Resultat.....	19
Fältarbetarnas utbildningsbakgrund, uppdrag och målgrupp.....	19
Narkotikaförebyggande uppdrag och arbete	20
Om det narkotikaförebyggande arbetets målgrupper, syfte och arenor	21
Arbete med ungdomar	22
Arbete med föräldrar	22
Arbete med andra vuxna som arbetar med ungdomar	23
Det narkotikaförebyggande arbetets arenor	23
Om förutsättningarna för det narkotikaförebyggande arbetet.....	23
Analys och diskussion.....	25

Slutsatser och rekommendationer.....	28
Lästips för vidare fördjupning:	30
Referenser	31
Bilaga 1: litteraturstudie.....	a
Bilaga 2: enkät.....	b
Bilaga 3: intervjuguide.....	c

Sammanfattning

Rapportens frågeställningar:

- Hur arbetar fältarbetare för att förebygga narkotikabruk bland ungdomar?
- Vad säger forskningen om de arbetssätt och metoder som fältarbetare använder för att förebygga narkotikabruk bland ungdomar?
- Vad upplever fältarbetare som verksamt för att förebygga narkotikabruk bland ungdomar?

Vad ser fältarbetare hade kunnat förbättra deras narkotikaförebyggande arbete med ungdomar?

Bakgrund

Fältarbete och uppsökande arbete med ungdomar

Fältarbetaren har tre huvudsakliga uppgifter i det uppsökande arbetet. För det första, att etablera kontakt, vilket kan ske på flertalet arenor. För det andra, att initiera processer för social förändring, för att främja utsatta gruppers livsvillkor. För det tredje, att ge socialt stöd för att främja förändringsprocessen. Utifrån tidigare litteraturgenomgångar har ytterligare två huvuduppgifter identifierats som är specifika för socialt fältarbete: att kartlägga och analysera behov av stöd och insatser, hos enskilda, grupper eller i de miljöer uppsökaren befinner sig i, samt dokumentation, uppföljning och kunskapsförmedling.

- Det relationsbaserade arbetet är centralt för att ungdomar ska vilja ta emot stöd från fältarbetare.
- Ungdomar kan ha viktig kunskap om sin och andra ungdomars situation och uppskattar att få möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande i hjälpprocessen.
- Uppsökande arbete med ungdomar förutsätter en flexibel verksamhet med uppsökare som är tillgängliga på okonventionella tider och platser, samt är diskreta och enkla att ta kontakt med.
- Som uppsökare är det viktigt att kunna hantera motstånd och frustration hos målgruppen och fortsätta erbjuda stöd och hjälp till ungdomar som återfaller i problem eller återvänder till riskfulla miljöer.

I kontakten med marginaliserade ungdomar är det viktigt att uppsökaren först hjälper ungdomen att få grundläggande behov tillgodosedda.

Narkotikaförebyggande arbete med ungdomar

- Narkotikaförebyggande interventioner uppvisar generellt sett små eller inga effekter.
- Det vetenskapliga underlaget för miljöbaserade interventioner och multikomponentinterventioner är för litet och resultaten är för heterogena för att det ska gå att bedöma effekterna.
- Familje- och föräldrabaserade interventioner har ett visst stöd i forskning och är sannolikt effektiva, men effekten verkar påverkas av vilken preventionsnivå som insatsen ges på.
- Skolbaserade interventioner har utvärderats i flest primär- och sekundärstudier, har starkast stöd i forskning och uppvisar konsekvent små, men signifikanta förebyggande effekter.
- Målgruppens utvecklingsfas och risknivå bör beaktas vid val av förebyggande åtgärder eftersom olika typer av programkomponenter kan vara ineffektiva eller i värsta fall skadliga om de ges till fel målgrupp.

Metod

Arbetet med rapporten påbörjades i augusti 2022 och slutfördes i augusti 2023 och har bestått av tre olika moment. I det första momentet genomfördes en litteraturstudie på ämnesområdena uppsökande arbete och narkotikaförebyggande arbete med ungdomar. I det andra momentet konstruerades en enkät som skickades ut till fältarbetare runt om i Sverige och besvarades av 53 personer. I det tredje momentet genomfördes nio fördjupningsintervjuer genom zoom med fältarbetare som mestadels rekryterades genom enkäten.

Resultat

Majoriteten av fältarbetarna uppgav att de hade en utbildning inom socialt arbete, exempelvis socionom, socialpedagog eller beteendevetare. Det vanligaste var att fältarbetarna var anställda av socialförvaltningen följt av fritidsförvaltningen. Den vanligaste målgruppen för fältarbetarnas insatser var åldersgruppen 13–16 år. Över 80 % uppgav att de arbetade

narkotikaförebyggande. Den vanligaste målgruppen för de förebyggande insatserna är ungdomar följt av föräldrar. De flesta fältsekreterare uppgav sig ha ett allmänt uppdrag att arbeta ANDTS förebyggande men hur arbetet skulle genomföras var, hur och när var inte specificerat. Det förebyggande ANDTS arbetet utfördes oftast på skolorna i forma av lektioner, det vill säga universell prevention. Att skapa meningsfulla relationer är det som fältarbetarna ägnar mest tid åt, följt av att lotsa unga till rätt stödinsatser, tidigt upptäcka unga som använder narkotika, samt påverka ungas attityder till narkotika.

Rekommendationer och slutsatser

- Renodla fältarbetarrollen i förhållande till andra preventiva insatser. En rekommendation är att genom arbetsbeskrivningar tydliggöra fältarbetet och därmed möjliggöra ökad tydlighet och kontinuitet. Ungdomsarenan förändras kontinuerligt och fältarbetet måste vara väl insatt i den aktuella ungdomssituationen. Mycket av det narkotikaförebyggande fältarbetet som bedrivs i landets kommuner spänner över flera olika insatser och åldersgrupper.
- Prioritera det uppsökande, flexibla arbetet. Det är det uppsökande arbetet som i viss mån särskiljer fältarbetet från annat förebyggande arbete. Fältarbetare har en unik möjlighet att komma i kontakt med ungdomar som inte nås i övriga samhälleliga institutioner då de verkar på okonventionella tider och platser. En rekommendation är att verka för ett utvecklat och tydligare prioriterat uppsökande arbete mot både flickor och pojkar med relationen i fokus.
- Utveckla arbetet på selektiv och indikerad nivå. Av vikt är att fältarbetarna är välkända bland de breda ungdomsgrupperna men en rekommendation är att det prioriterade arbetet bör vara riktat mot de personer och grupper som är svåra att nå genom ordinarie förebyggande arbete. Av vikt är därmed att utveckla det uppsökande arbetet och arbetsmetoder anpassade till fältarbetets behov och arenor på selektiv preventionsnivå. Genom relationen med ungdomen har fältarbetare möjlighet till att hantera motstånd och frustration hos målgruppen och även fortsätta erbjuda stöd till unga som återfaller i problem eller riskfulla miljöer. Genom råd och stödsamtal och att finnas där finns möjlighet att verka för förändring och att vid behov använda relationen till att motivera till andra insatser. Detta innebär att utvecklandet av det uppsökande relationsskapande arbetet är i fokus.

- Anpassa preventionsnivå på skolbaserade interventioner utifrån ålder och risknivå hos målgrupp. Att med universell prevention möta ungdomar i skolan är ett av de vanligaste sätten fältarbetarna arbetar narkotikaförebyggande. Effekten enligt forskning av skolbaserade interventioner påverkas emellertid av vilken preventionsnivå som insatsen ges på samt även på målgruppens ålder och risknivå. En rekommendation är att utifrån befintlig forskning utgå från de metoder och till de målgrupper som uppvisar effekt. Fältarbetarna behöver utifrån att forskningen visar på osäkra eller små effekter av arbetet med information till eleverna utvärdera värdet av denna insats för det narkotikaförebyggande arbetet. Det finns visst stöd för manualbaserade program, såväl till familj/föräldrar som skolbaserade interventioner. Forskning visar inga positiva effekter av ökad andel ANDTS-undervisning till barn i åk 4–5. I det narkotika-förebyggande arbetet är det av stor vikt att målgruppens ålder och risknivå tas i beaktning när man väljer förebyggande åtgärd eftersom olika typer av programkomponenter kan vara ineffektiva eller i värsta fall skadliga om de ges till fel målgrupp. Ett genusperspektiv behöver även finnas i det förebyggande arbetet där exempelvis ny forskning inom könsskillnader inom risk och skyddsfaktorer kan påverka lämpliga förebyggande åtgärder för pojkar och tjejer.
- Narkotikaförebyggande arbete. En slutsats är att de narkotikaförebyggande insatserna endast utgör en mindre del av fältarbetet. Ett skäl till detta kan vara att fältarbetarna främst arbetar med åldersgrupper där alkohol och andra problem bedöms ha högre prioritet, ett annat skäl kan vara svårigheter att finna verkningsfulla insatser. Ett ytterligare skäl kan vara att fältarbetet organiseras på olika sätt i kommunerna och att det ibland inte finns en tydlig koppling till socialtjänsten.

Inledning

Socialnämnden har ett lagstadgat ansvar att bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa, samt ett särskilt ansvar för att arbeta förebyggande med missbruk av alkohol, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel, samt dopningsmedel bland barn och unga (5 kap. 1 § socialtjänstlag; SFS 2001:453; SoL). Ett sätt att arbeta förebyggande och uppsökande kan vara att bedriva fältarbete. I regeringens kommittédirektiv (Dir. 2017:39) till översynen av socialtjänstlagen, konstateras dock att kommunernas utrymme för förebyggande och uppsökande arbetet har minskat, till förmån för mer akuta och individinriktade insatser. I slutbetänkandet för den nya socialtjänstlagen (SOU 2020:47) föreslås därför att det förebyggande perspektivet ska ges en särställning i den nya lagstiftningen.

Det aktuella kunskapsläget om narkotikaförebyggande arbete med ungdomar, är behäftat med stora kunskapsluckor vad gäller effekten av olika interventioner (Emmers et al; 2015). Ofta visar både primär- och sekundärstudier på små eller inga effekter av förebyggande insatser på narkotikabruk (Folkhälsomyndigheten, 2020). Därtill finns det en brist på studier där metoder för uppsökande arbete med ungdomar undersöks (Andersson, 2013). Detta gör narkotikaförebyggande och uppsökande arbete med ungdomar till ett angeläget område att undersöka. Syftet med följande rapport har varit att undersöka det narkotikaförebyggande arbete som bedrivs med ungdomar av kommunernas fältarbetare i Sverige. Ambitionen med rapporten är att bidra med kunskap om hur fältarbetare arbetar narkotikaförebyggande med ungdomar, vad fältarbetarna själva upplever som verksamt för att förebygga narkotika bland ungdomar, samt vad som behövs för att utveckla det narkotikaförebyggande fältarbetet i Sverige.

Rapportens frågeställningar

Rapportens frågeställningar har varit följande:

- Hur arbetar fältarbetare för att förebygga narkotikabruk bland ungdomar?
- Vad säger forskningen om de arbetssätt och metoder som fältarbetare använder för att förebygga narkotikabruk bland ungdomar?
- Vad upplever fältarbetare som verksamt för att förebygga narkotikabruk bland ungdomar?
- Vad ser fältarbetare hade kunnat förbättra deras narkotikaförebyggande arbete med ungdomar?

Bakgrund

Fältarbete och uppsökande arbete med ungdomar

I föreliggande rapport syftar begreppet *fältarbete* på det uppsökande arbete som bedrivs av kommunala fältarbetare i Sverige. Utöver fältarbetarbegreppet används ibland begreppet *uppsökare*, som ett paraplybegrepp för alla som bedriver uppsökande arbete, både i Sverige och internationellt. Det kan exempelvis vara socialarbetare, sjukvårdspersonal, eller personer från ideell sektor.

Fältarbete med ungdomar har bedrivits i Sverige sedan den andra halvan av 1950-talet, då de första fältassistenterna anställdes i Stockholm och Göteborg (Andersson, 2005). Fältarbetet syftade till att kartlägga och skapa kontakt med ungdomsgäng, för att hjälpa ungdomar till en meningsfull sysselsättning och komma till rätta med ungdomskriminalitet. Förekomsten och omfattningen av fältarbetet har varierat genom tiderna beroende på kommunernas ekonomiska förutsättningar. Under perioder då de ekonomiska resurserna har varit små, har fältarbetet bortprioriterats till förmån för mer individinriktade insatser (Socialstyrelsen, 2022).

I tidigare litteratur finns få generella definitioner av uppsökande arbete (Andersson, 2013). Med utgångspunkt i forskning på uppsökande arbete, har Andersson (2010) föreslagit följande definition:

“Uppsökande arbete är en kontaktskapande och resursförmedlande social verksamhet som riktas till grupper, vilka ofta är svåra att nå med andra medel och som behöver ges stöd på ett lättillgängligt sätt i miljöer och sammanhang, vilka uppsökaren själv inte organiserar eller kontrollerar.”

Andersson (2013) beskriver vidare tre huvudsakliga uppgifter i uppsökande arbete. För det första, att *etablera kontakt*, vilket kan ske på flertalet arenor. För det andra, att *initiera processer för social förändring*, för att främja utsatta gruppers livsvillkor. För det tredje, att *ge socialt stöd för att främja förändringsprocessen*. Därutöver har Socialstyrelsen (2022) utifrån tidigare litteratur, identifierat ytterligare två huvuduppgifter som är specifika för socialt fältarbete: att *kartlägga och analysera behov av stöd och insatser*, hos enskilda, grupper eller i de miljöer uppsökaren befinner sig i, samt *dokumentation, uppföljning och kunskapsförmedling*.

Forskning om uppsökande arbete med ungdomar

Trots att uppsökande arbete har en lång tradition inom socialt arbete, finns det förhållandevis lite forskning om ämnet (Andersson, 2013; Socialstyrelsen, 2022). Därtill saknas i stort sett

studier genomförd i en svensk kontext, vilket gör det svårt att dra paralleller från tidigare forskning på uppsökande arbete, till det uppsökande arbete som bedrivs i Sverige. I Sverige har det uppsökande arbetet främst präglats av ett förebyggande perspektiv som inbegriper tidiga insatser för unga i riskgrupper, till skillnad från övriga Europa, där insatser snarare riktas mot grupper med mer etablerad social problematik (Fagerblom et al., 2005). Det innebär att det finns utmaningar med att tillämpa internationell forskning på fältarbete i Sverige, eftersom målgrupperna skiljer sig åt.

Nedan presenteras några gemensamma drag i tidigare forskning om uppsökande arbete med ungdomar. Både uppsökare och ungdomar har lyft fram *relationen*, en *ungdomsfokuserad verksamhet*, samt *flexibilitet* som viktiga förutsättningar för det uppsökande arbetet. Därtill har uppsökare beskrivit *tålmod* och förmågan att *hantera motstånd och frustration* som viktiga färdigheter hos uppsökaren, medan ungdomar har påtalat vikten av att uppsökare *tillhandahåller resurser och möter grundläggande behov*.

Relationen

Uppsökare har framhållit relationsbaserat arbete som en grundläggande förutsättning i uppsökande arbete med ungdomar (se Andersson, 2013; Cheng, 2018; Connoly & Joly, 2012; Hill & Laredo, 2019; Spence 2004). En varm, förtroendefull och omsorgsfull relation med ungdomarna kan fungera hoppningivande, göra att ungdomen vågar ta emot det stöd som erbjuds och främja positiva utfall för ungdomens del (Ferguson et al., 2007; Ronel, 2006). Nyckeln till ett bra relationsbyggande arbete i sin tur, kan exempelvis vara ett icke-dömande förhållningssätt, att ta sig tid att förstå ungdomarnas behov, att hjälpa ungdomarna med praktiska saker och att inte vara för påträngande gentemot ungdomar som inte önskar kontakt (Connoly och Joly, 2012). Därutöver har uppsökare lyft fram förtroende och tillit som centralt för det relationsbyggande arbetet, såväl som för att interventioner ska lyckas (Kloppenburger & Hendriks, 2013; Lee, 2013; Spence, 2004).

Ungdomar i sin tur, har betonat vikten av relationsfrämjande kvaliteter hos uppsökaren (se Connoly & Joly, 2012; Holger-Ambrose et al., 2013; Knoll et al., 2012; Pollack et al., 2010). Ungdomar som har haft kontakt med uppsökare, har beskrivit att uppsökarna var pålitliga, vänliga, flexibla, goda lyssnare och stödjande, vilket i sin tur var viktigt för att ungdomarna skulle kunna bygga en bra relation med uppsökarna (Knoll et al., 2012). Därtill har ungdomar beskrivit konfidentialitet, autenticitet, respekt, att bli förstådd, samt en icke-dömande attityd, som viktiga och uppskattade kvaliteter hos uppsökare (Connoly & Joly, 2012; Holger-Ambrose et al., 2013; Lee, 2013; Pollack et al., 2010).

Ungdomsfokuserad verksamhet

Tidigare internationell forskning på uppsökande arbete med unga i gatumiljöer (Connoly & Joly, 2012) tyder på att det kan vara betydelsefullt att involvera målgruppen i det uppsökande arbetet, samt att rekrytera uppsökare med egen erfarenhet av att tillhöra målgruppen. I en studie av Dell et al. (2003) drog författarna exempelvis slutsatsen att involveringen av målgruppen var den enskilt mest betydelsefulla faktorn för programeffektivitet. Connoly och Joly (2012) förklarar detta med att målgruppen är mer bekväma i de miljöer där uppsökande arbete bedrivs, har större kunskap om ungdomskulturer och vart unga tillbringar sin tid, samt kan öka programmets trovärdighet och tilliten till uppsökarna. Därtill fann författarna att ungdomar efterfrågar unga uppsökare, interventioner som är designade specifikt för unga, samt grundlig information om det stöd som finns att tillgå redan vid den första kontakten med uppsökare.

Tidigare forskning visar även på vikten av brukarmedverkan och brukarinflytande. I en intervjustudie fann författarna att även om ungdomarna hade en vag idé om brukarinflytande som koncept, så uppskattade de att bli involverade och delaktiga i hjälpprocessen (Lee & Charm, 2002). Författarna fann också att ungdomarna, även om de sällan efterfrågade informationen, gärna ville lära sig om sina rättigheter. Ungdomar har också beskrivit det som värdefullt för förändringsprocessen, när de själva fick vara med och definiera orsakerna till sina problem och komma på möjliga lösningar till dem (Lee, 2013).

Flexibilitet

Både uppsökare och ungdomar har tidigare påtalat vikten av en flexibel uppsökande verksamhet (Cheng, 2018; Connoly och Joly, 2012) med ungdomar i gatumiljöer. Uppsökare har identifierat flexibilitet som en nyckelfaktor för effektivt uppsökande arbete med unga i gatumiljöer, eftersom det möjliggör för uppsökare att skraddarsy stödet efter individuella behov. Exempel på flexibilitet som kan öka ungas deltagande i stödinsatser, är att vara tillgänglig under okonventionella tider och på okonventionella platser, samt att hjälpa ungdomarna att lösa praktiska problem och komma ihåg möten med andra professionella (Connoly & Joly, 2012). Ungdomar i sin tur uppskattar uppsökare som är villiga att träffas på okonventionella platser, när det uppsökande arbetet sker utanför skolan, samt att uppsökarna är lättillgängliga och diskreta (Connoly & Joly, 2012).

Hantera motstånd och frustration

Att ha strategier för att hantera motstånd och frustration hos målgruppen, är en annan viktig förutsättning som har lyfts fram av uppsökare. Andersson (2013) beskriver att uppsökare ofta möter människor i situationer där utsattheten och hjälpbehoven kan vara högst påtagliga, samtidigt som kontakten med uppsökare inte är önskvärd, vilket kan resultera i en upplevelse av att uppsökaren inkräktar. Detta i sin tur kan väcka känslor av frustration, aggression och motstånd hos målgruppen, varför uppsökare måste vara skickliga på att motivera sin närvaro och det stöd de erbjuder. Mot bakgrund av detta, beskrev uppsökare i Anderssons studie (2013) informalitet i kontakten med ungdomarna, tillsammans med ett etiskt förhållningsätt byggt på respekt och personliga värderingar, som viktiga strategier. Uppsökare har även beskrivit teamarbete som särskilt viktigt i arbetet med ungdomar som gör motstånd (Chui och Ho, 2006). Genom att arbeta i par eller team, kunde uppsökaren få stöd hos kollegor när denne blev avvisad av ungdomar och uppsökare med en etablerad relation till ungdomarna, kunde hjälpa till att introducera nya uppsökare för ungdomarna.

Tålamod

Det är inte ovanligt att personer som uppsökare har hänvisat vidare för stöd och hjälp, återfaller i problem och återvänder till de miljöer där uppsökaren arbetar. Uppsökare har därför beskrivit ”att inte ge upp” som en central del av arbetsetiken (Andersson, 2013). Ett liknande resultat återfinns också i en intervjustudie (Lee, 2013), där uppsökarna beskrev att det var centralt för ett effektivt uppsökande arbete att låta ungdomarna lära sig genom misslyckanden och lyckanden. Likaså har vikten av tålamod belysts i en studie av Chui och Ho (2006), men då i relation till ungdomar som inte vill ha kontakt med uppsökare. Genom att fortsätta vistas i ungdomarnas miljö efter att ha blivit avvisade, kunde uppsökarna i studien till slut lyckas etablera kontakt med de ungdomar som avvisat dem.

Tillhandahålla resurser och möta grundläggande behov

I en kanadensisk studie av ett uppsökande program intervjuades ungdomar bosatta i marginaliserade områden om sina upplevelser av programmet (Knoll et al., 2012). Ett framträdande tema i intervjuerna var vikten av att ungdomarna fick hjälp av uppsökarna att tillgodose grundläggande behov. Exempel på sådana behov var att klara av skolan, skaffa arbete och få hjälp att betala bussbiljetter. Betydelsen av att erbjudas grundläggande resurser har även betonats av unga prostituerade i kontakt med uppsökare i en studie från USA (Holger-Ambrose

et al., 2013). Ungdomarna i studien efterfrågade bland annat att uppsökarna skulle dela ut kondomer, hygienprodukter och information om stödinsatser.

Slutsatser

- Det relationsbaserade arbetet är centralt för att ungdomar ska vilja ta emot stöd från fältarbetare.
- Ungdomar kan ha viktig kunskap om sin och andra ungdomars situation och uppskattar att få möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande i hjälpprocessen.
- Uppsökande arbete med ungdomar förutsätter en flexibel verksamhet med uppsökare som är tillgängliga på okonventionella tider och platser, samt är diskreta och enkla att ta kontakt med.
- Som uppsökare är det viktigt att kunna hantera motstånd och frustration hos målgruppen och fortsätta erbjuda stöd och hjälp till ungdomar som återfaller i problem eller återvänder till riskfulla miljöer.
- I kontakten med marginaliserade ungdomar är det viktigt att uppsökaren först hjälper ungdomen att få grundläggande behov tillgodosedda.

Narkotikaförebyggande arbete med ungdomar

Det finns olika sätt att dela in förebyggande insatser på (Socialstyrelsen, 2022), men inom socialt förebyggande arbete kategoriseras de ofta som *universella*, *selektiva* eller *indikerade* (SOU: 2020:47). Universella insatser ges till en generell population utan några gemensamma identifierade riskfaktorer. Selektiva insatser ges till grupper med en eller flera gemensamma riskfaktorer och syftar till att förhindra problemutveckling. Indikerade insatser ges till en population som redan har utvecklat problem och ofta har mer komplexa behov (Socialstyrelsen, 2022).

Forskning om narkotikaförebyggande arbete med ungdomar

Konsekvenserna av alkohol- och drogproblem under ungdomen, har resulterat i ett rikt utbud av förebyggande insatser och en omfattande mängd studier på effekterna av dessa (Demant & Schierff, 2018; Emmers et al., 2015), så kallade effektstudier. Det är dock svårt att sammanfatta resultaten från tidigare studier och dra några säkra slutsatser kring effekterna av olika insatser. Orsaken till detta är framför allt att det finns en utpräglad heterogenitet i utfallsmåtten, mätinstrumenten och resultaten från effektstudier på alkohol-, narkotika- och tobakspreventiva insatser vilket gör det svårt att dra generella slutsatser (Emmers et al., 2015; Statens beredning

för medicinsk och social utvärdering; SBU, 2015). Det innebär att det skiljer sig åt mellan studierna, om det exempelvis är debut, konsumtionsmängd, eller konsumtionsfrekvens som mäts, att sättet att mäta dessa utfall på varierar mellan studierna, samt att samma typ av insats uppvisar olika stora effekter på dessa utfall i olika studier. Därtill är informationen om insatsernas innehåll och komponenter bristfällig i många tidigare effektstudier (Demant & Shierff, 2018), vilket ytterligare försvårar för forskare att avgöra vad det är i en insats som fungerar förebyggande. Dessa problem är viktiga för att förstå kunskapsläget gällande narkotikaprevention och den komplexitet som omgärdar forskningsfältet.

I avsnittet nedan redovisas tidigare forskning baserat på interventionstyp. Skolbaserade interventioner är de interventioner som ges i en skolmiljö, familje- och föräldrabaserade interventioner är interventioner som riktar sig även till barnets föräldrar och miljöbaserade interventioner är de interventioner som ges i en specifik miljö. Det kan exempelvis handla om interventioner som riktar mot ett visst bostadsområde, lokalsamhälle, eller som ges på offentliga platser och miljöer utanför en familje- eller skolmiljö. Därtill redovisas även forskning om multikomponentinterventioner, som är de interventioner som ges i fler än en miljö, exempelvis både i skolan och i familjen.

Skolbaserade interventioner

Trots att det finns en stor variation i resultaten från tidigare nationell och internationell forskning på skolbaserade interventioner (Emmers et al., 2015; Espada et al., 2015; SBU, 2015; Tremblay et al., 2020), går det att konstatera att dessa återkommande uppvisar små effekter vad gäller att förebygga alkohol- och narkotika bland ungdomar (Emmers et al., 2015). Jämfört med andra typer av interventioner tycks skolbaserade interventioner ha starkast stöd i forskning, vilket enligt Emmers et al. (2015) skulle kunna bero på att det finns fler studier på skolbaserade insatser än på andra typer av insatser. Skolbaserade program har bland annat uppvisat små effekter när det gäller att förändra attityder mot droger (Espada et al., 2015), minska cannabisbruk, samt alkohol-, tobak- och narkotikabruk (Melendez-Torres et al., 2018; Onrust et al., 2016).

Det är generellt svårt att dra några säkra slutsatser kring effekten av olika komponenter i programmen. Det finns visst stöd för att attitydbaserade program är effektiva för att minska substansbruk, medan effekten hos kunskapsbaserade och färdighetsbaserade program är mer heterogena (Emmers et al., 2015). Det finns också visst stöd för att hälsofrämjande program och program som bygger på social inlärningsteori kan vara effektiva för att minska bruk av cannabis och andra droger (Espada et al., 2015), att program som främjar resiliens och

skyddsfaktorer är effektiva för att minska narkotikabruk (Hodder et al., 2017), samt att program som innehåller interaktiva komponenter kan vara effektiva för att minska cannabisbruk (Lize et al., 2017).

Skolbaserade program har generellt större preventiva effekter på barn som är äldre än 14 år, jämfört med barn som är yngre än 14 år (Emmers et al., 2015). Vidare tyder resultaten från en studie av Onrust et al. (2015) på att olika typer av interventioner och komponenter är olika effektiva för att förebygga ungas substansbruk (tobak, alkohol och narkotika), beroende på hur gamla deltagarna är, samt om de tillhör en generell målgrupp och därmed ingår i ett universellt program, eller tillhör en högriskgrupp och därmed ingår i ett selektivt program.

För barn mellan 5–10 år är universella program mer effektiva än selektiva program. I universella program är generiska programkomponenter, med fokus på att utveckla grundläggande färdigheter, mest effektiva för åldersgruppen. Programkomponenter som är inriktade på att utveckla specifika färdigheter kopplat till substansbruk, exempelvis att motstå grupstryck, saknar däremot effekt i universella program och är relaterade till skadliga effekter i selektiva program.

För barn i tidiga tonåren (11–12 år) har universella och selektiva program förhållandevis likvärdiga effekter. Programkomponenter som fokuserar på sociala normer kring substansbruk, exempelvis gruppdiskussioner om normer kring substansbruk, är effektiva för denna åldersgrupp. Även programkomponenter som fokuserar på grundläggande färdighetsträning, såväl som att involvera föräldrarna i programmet, är effektiva för att förebygga substansbruk i denna åldersgrupp. Däremot är programkomponenter som fokuserar på social press, exempelvis att träna på att motstå grupstryck, inte effektiva, utan kan i stället resultera i skadliga effekter.

För barn i mitten av tonåren (13–14 år) är universella program inte särskilt effektiva oavsett vilken preventionsstrategi som används, men färdighetsträning i att motstå grupstryck kan ha en negativ effekt på substansbruk för denna åldersgrupp. Däremot är selektiva program mer effektiva för denna åldersgrupp. Dessa program är mer effektiva om de är KBT-baserade och fokuserar på att lära sig att hantera ångest och stress.

För barn i sena tonåren (15–18 år) är färdighetsträning i att stå emot grupstryck effektivt i universella program, men kan ha skadliga effekter i selektiva program. Även universella program med fokus på grundläggande färdigheter, kunskap om livsstil och hälsa, samt föräldraengagemang är effektiva för åldersgruppen. Vad gäller selektiva program, är effektiva komponenter färdighetsträning i självkontroll, samt att involvera föräldrarna.

Familje- och föräldrabaserade interventioner

Det finns en heterogenitet i resultaten från tidigare forskning på familjebaserade interventioner vad gäller effekten av programmen (de Vincente et al., 2017; Emmers et al., 2015), utfallsmåtten och programkomponenterna (de Vincente et al., 2017; Kuntsche & Kuntsche, 2016; Vermeulen-Smit et al., 2015). Emmers et al. (2015) drar slutsatsen att familjebaserade program har ett visst stöd i tidigare forskning och sannolikt är effektiva. I flera studier på familjebaserade program, är effekten större för direkta utfallsmått, exempelvis att föräldrarna förbättrar sina förmågor och färdigheter, medan de är mindre för indirekta utfallsmått, såsom minskat narkotikabruk hos ungdomen (de Vincente et al., 2017; Kuntsche & Kuntsche, 2016).

Interventioner som främjar ett positivt föräldraskap och inbegriper färdighetsträning och utveckling av föräldrastrategier, tycks ha en lovande effekt (de Vincente et al., 2017; Kuntsche & Kuntsche, 2016; Ladis et al., 2019). Det finns visst stöd för att följande komponenter är effektiva; information om ungdomars substansbruk och dess konsekvenser, att föräldrarna utvecklar sin förmåga till gränssättning och kontroll, samt att föräldrarna utvecklar sina kommunikativa färdigheter (Kuntsche & Kuntsche, 2016). Det finns också ett visst stöd för att program där ungdomen är direkt delaktig, program som främjar positiva familjerelationer, såväl som program som uppmuntrar ungdomen till att tänka på sin framtid, har större effekt än program som saknar de komponenterna (Van Ryzin et al., 2016).

Familjebaserade interventioner som ges till föräldrar och ungdomar (10–14 år) på universell nivå har visat sig ha små, men positiva effekter på cannabisdebut, samt för att minska frekvensen av cannabisbruk och bruk av andra illegala droger. Däremot saknas det vetenskapligt stöd för effekten på debuten av andra illegala droger än cannabis (Vermeulen-Smit et al., 2015). Vad gäller familjebaserade program som ges på selektiv nivå, saknas det dock vetenskapligt stöd för att dessa är effektiva. Detta gäller både för drogdebut, frekvens av drogbruk och utvecklandet av beroendesjukdomar. Det finns däremot ett visst stöd för att familjebaserade program som ges på indikerad nivå, det vill säga till ungdomar som redan brukar droger, kan vara effektiva föra att minska frekvensen av drogbruk (Vermeulen-Smit et al., 2015). Därtill fann Garcia-Huidobro et al. (2017) skillnader i effekter mellan program, när de jämförde föräldrabaserade program riktade till olika målgrupper. Program som riktade sig till både flickor och pojkar visade sig vara mer effektiva för att förebygga och minska ungdomars drogbruk, jämfört med program som enbart riktade sig till flickor. Därutöver visade sig att program som riktade sig till ungdomar i tidiga tonåren (10–14 år) var mer effektiva än program som riktade sig till ungdomar i både tidiga och sena tonåren. Vidare fann även författarna att

både program som är anpassade till specifika etniska grupper och program som inte är det, är effektiva för att förebygga och minska ungdomars drogbruk. Författarna drar därför slutsatsen att föräldrar bör erbjudas stöd och vägledning oberoende av ungdomarnas kön, ålder och etnicitet.

Miljöbaserade interventioner

Tidigare forskning på interventioner som riktar sig till specifika miljöer, framför målgrupper, uppvisar en heterogenitet både i forskningsfrågor och resultat, varför Emmers et al. (2015) drar slutsatsen att somliga miljöbaserade interventioner kan vara effektiva. SBU (2015) drar slutsatsen att miljöbaserade interventioner har utvärderats i för få studier för att det vetenskapliga underlaget ska gå att bedöma på ett tillfredsställande sätt.

Sammanfattningsvis fann Emmers et al. (2015) att miljöbaserad kort intervention tycks vara effektiv, medan det saknas ett enhetligt vetenskapligt stöd för effekten av information och utbildning, färdighetsträning, samt mentorsprogram för prevention av alkohol- och drogbruk hos ungdomar. Författarna fann även att resultaten gällande samhällsinformation tydde på att detta var effektivt för att förebygga ungas substansbruk, men drar slutsatsen att heterogeniteten i resultaten gör att det saknas vetenskapligt stöd för att samhällsinformation är effektivt för att förebygga detta. I en senare studie uppvisade miljöbaserade interventioner, inga signifikanta effekter på någon substans (Melendez-Torres et al., 2016). Interventionerna i studien byggde på ett utvecklingsfrämjande perspektiv, det vill säga, fokuserade på att uppmärksamma ungdomens styrkor och skyddsfaktorer snarare än riskfaktorer.

Multikomponentinterventioner

Mot bakgrund av heterogeniteten i resultaten från tidigare studier på multikomponentinterventioner, drar Emmers et al. (2015) och SBU (2015) slutsatsen att det saknas tydlig evidens för multikomponentinterventioner. I en senare översikt framkommer dock ett visst vetenskapligt stöd för multikomponentprogram (Newton et al., 2017). I översikten undersöktes interventioner som kombinerade skol- och föräldrabaserade program. Författarna fann att det inte fanns någon skillnad i effekt mellan program som var inriktade enbart på en substans (alkohol, tobak eller cannabis) och program som var inriktade på flera substanser. Generellt sett tyder resultaten på att kombinerade skol- och föräldrabaserade program kan vara effektiva för att senarelägga debut och minska konsumtion av alkohol, tobak och droger både på kort och lång sikt. Författarna påpekar dock att det vetenskapliga underlaget för dessa program är litet.

Slutsatser

Mot bakgrund av de svårigheter som finns gällande tolkning av forskningen på området, ska slutsatserna nedan tolkas med viss försiktighet. För en övergripande sammanfattning av de effekter som redovisats i avsnittet, se tabell 1.

Tabell 1. Övergripande sammanfattning av resultat.

Intervention	Resultat	Effekt: storlek	Vetenskapligt underlag
Skolbaserad	Heterogena	Ja: små	Stort
Föräldra-/familjebaserad	Heterogena	Sannolikt: små	Litet
Miljöbaserad	Heterogena	Går ej att bedöma	Mycket litet
Multikomponent	Heterogena	Går ej att bedöma	Mycket litet

- Narkotikaförebyggande interventioner uppvisar generellt sett små eller inga effekter.
- Det vetenskapliga underlaget för miljöbaserade interventioner och multikomponentinterventioner är för litet och resultaten är för heterogena för att det ska gå att bedöma effekterna.
- Familje- och föräldrabaserade interventioner har ett visst stöd i forskning och är sannolikt effektiva, men effekten verkar påverkas av vilken preventionsnivå som insatsen ges på.
- Skolbaserade interventioner har utvärderats i flest primär- och sekundärstudier, har starkast stöd i forskning och uppvisar konsekvent små, men signifikanta förebyggande effekter.
- Målgruppens utvecklingsfas och risknivå bör beaktas vid val av förebyggande åtgärder eftersom olika typer av programkomponenter kan vara ineffektiva eller i värsta fall skadliga om de ges till fel målgrupp.

Metod och genomförande

Rapportens moment

Arbetet med rapporten påbörjades i augusti 2022 och slutfördes i augusti 2023 och har bestått av tre olika moment. I det första momentet genomfördes en litteraturstudie på ämnesområdena uppsökande arbete och narkotikaförebyggande arbete med ungdomar. I det andra momentet konstruerades en enkät som skickades ut till fältarbetare runt om i Sverige. I det tredje momentet genomfördes fördjupningsintervjuer med fältarbetare som rekryterades genom enkäten.

Insamling och bearbetning av material

Litteraturstudie

För att kartlägga det aktuella kunskapsläget om narkotikapreventivt fältarbete med ungdomar genomfördes en litteraturstudie. Litteratursökningarna genomfördes i vetenskapliga databaser under september 2022 för ämnesområdet uppsökande arbete med ungdomar, samt under november 2022 för ämnesområdet narkotikaförebyggande arbete med ungdomar. För båda ämnesområdena avgränsades träffarna i samtliga databaser till fackgranskade artiklar på engelska och svenska. Utöver detta avgränsades träffarna rörande narkotikaprevention till sekundärstudier. Efter litteratursökningarna gjordes ett urval av studier, där urvalskriterierna förfinades stegvis. Det slutgiltiga urvalet bestod av fjorton artiklar om uppsökande arbete med ungdomar publicerade mellan 2002–2021, samt tjugotre artiklar om narkotikaprevention med ungdomar publicerade mellan 2015–2022. Se bilaga 1 för en överblick över söktermer, träffar och urvalskriterier för litteraturstudien.

Enkäter

För att skapa en överblicksbild av fältarbetares narkotikaförebyggande arbete, konstruerades en webbenkät. Enkäten konstruerades i programmet esMaker under vintern 2022. För att nå ut till så många fältarbetare som möjligt, distribuerades enkätlänken per e-post, via *Riksförbundet för fältarbetare* (RiF) som är en intresseorganisation för fältarbetare i Sverige. För att säkerställa att enkätfrågorna var relevanta och uppfattades korrekt, pilottestades enkäten med medlemmar i RiF innan den skickades ut. Enkäten skickades ut i januari 2023 tillsammans med RiF:s nyhetsbrev och hade en svarstid på två veckor. För att öka svarsfrekvensen skickades en påminnelse ut via RiF:s e-postlista efter halva svarstiden.

Materialet från enkäterna har sammanställts i tabeller för deskriptiv analys. De deskriptiva analyserna har gjorts med hjälp av programmen EsMaker och IBM SPSS Statistics version 29. Enkätfrågorna återfinns i bilaga 2. Totalt besvarades enkäten av 53 personer från minst 23 kommuner med geografisk spridning över hela landet. Cirka 30 % av deltagarna uppgav inte vilken kommun de var verksamma i, varför den exakta spridningen på enkätsvaren är okänd.

Intervjuer

Totalt har nio intervjuer genomförts med tolv fältarbetare. Bland dessa finns en norrländsk, två småländska och tre skånska kommuner samt tre storstadsområden representerade.

Rekrytering har i första hand skett genom att deltagarna i enkätundersökningen kunde anmäla intresse till medverkan i en intervju. Härigenom rekryterades åtta intervjupersoner. Utöver detta tillkom ytterligare en intervjuperson som på annat sätt hade fått information om undersökningen och uttryckte intresse av att medverka. Intervjupersonerna kontaktades via sina kommunala e-postadresser med förfrågan att medverka samt information om undersökningens syfte. De fick också möjlighet att välja om de ville genomföra intervjun enskilt eller om de också ville bjuda in kollegor. Syftet med att bjuda in en eller flera kollegor var att kunna ge en bredare bild av den egna kommunens arbetssätt. I tre fall genomfördes intervjun med två personer.

Efter att intervjupersonerna tackat ja till medverkan fick de ta del av en intervjuguide (se bilaga 3) i förberedande syfte samt en zoom-länk. Av detta utskick framgick också undersökningens syfte, innebörden av konfidentialitet, möjligheten till att avbryta deltagande samt att intervjun skulle filmas för analysändamål. Vid intervjutillfället upprepades informationen och intervjupersonernas samtycke spelades in. Samtliga intervjuer genomfördes på videolänk och spelades in via zoom. Inspelningarna har endast varit tillgängliga för arbetsgruppen och har enbart använts i analys syfte.

En generell induktiv ansats som var fokuserad på relevanta teman utifrån studiens syfte användes i analysprocessen (Thomas, 2006).

För att säkerställa konfidentialitet härleddes inga resultat till specifika kommuner eller personer.

Etiska överväganden

Etiska överväganden har gjorts med utgångspunkt i lagen om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460), i syfte att säkerställa skydd av människovärde och enskilda individers integritet i enlighet med lagens intention.

Samtliga deltagare har utlovats konfidentialitet, samt informerats om rapportens syfte och tillvägagångssätt och möjligheten att när som helst avbryta sin medverkan. De deltagare som endast har medverkat i enkätundersökningen har utlovats anonymitet. De deltagare som anmälde sitt intresse för uppföljningsintervju, har däremot varit möjliga att identifiera, eftersom de också uppgav sina kontaktuppgifter i enkäten. För att värna deltagarnas integritet, har kommunspezifika analyser utelämnats.

Datamaterial och personuppgifter har förvarats på ett säkert sätt och datamaterialet har enbart använts till projektet. Endast personer i projektgruppen har haft tillgång till, samt hanterat datamaterial och personuppgifter. Risker för att fara illa av att medverka i undersökningen har bedömts som liten, eftersom varken enkäten eller uppföljningsintervjun berör känsliga ämnen eller frågor.

Resultat

I följande avsnitt redovisas rapportens resultat. Inledningsvis presenteras information om enkättagarnas utbildningsbakgrund, uppdrag och målgrupp i relation till narkotikaförebyggande arbete. Därefter presenteras resultat rörande enkättagarnas arbetsmetoder, vilka arenor och vilka grupper insatserna riktas till, samt vilka förutsättningar fältarbetare anser sig ha för att driva ett verksamt narkotikaförebyggande arbete mot ungdomar. I resultatdelen presenteras även resultat från intervjuerna.

Fältarbetarnas utbildningsbakgrund, uppdrag och målgrupp

Majoriteten av fältarbetarna (71,8 %) uppgav att de hade en utbildning inom socialt arbete, exempelvis socionom, socialpedagog eller beteendevetare. Därefter var pedagogiska utbildningar såsom fritidspedagog vanligast (13,2 %). I 5,7 % av fallen hade fältarbetaren ingen eftergymnasial utbildning och i övriga fall uppgavs andra utbildningsalternativ. De allra flesta (77,4 %) uppgav att de endast arbetade med fältuppdraget och inte hade andra arbetsuppgifter inom myndighetsutövning eller behandling.

De flesta av de intervjuade arbetade enbart som fältarbetare. Det fanns dock fältarbetare som kombinerade arbetet med till exempel att vara samordnare, arbeta deltid som behandlare, utföra beställningar från social sekreterare.

Det vanligaste var att fältarbetarna var anställda av socialförvaltningen (64,2 %) följt av fritidsförvaltningen (28,3 %). I några fall uppgavs utbildningsförvaltningen som huvudman. De flesta ingick i en arbetsgrupp med två till fem (60,4 %) eller sex till tio medarbetare (37,7 %). En fältarbetare uppgav sig vara ensam fältarbetare i sin kommun. Alla de intervjuade fältarbetarna arbetade i en fältgrupp och hade därmed andra fältarbetare som närmsta kollegor.

Den vanligaste målgruppen för fältarbetarnas insatser var åldersgruppen 13–16 år. Nästan samtliga fältarbetare (98,1 %) uppgav att de arbetade med denna åldersgrupp. Många (79,2 %) uppgav också åldersgruppen 17-19 år som föremål för deras insatser, vilket betyder att de flesta arbetar med hela tonårsspannet. Det var mindre vanligt att arbeta med barn som var 12 år eller yngre (49,1 %) och relativt ovanligt att arbeta med ungdomar som var 20 år eller äldre (24,5 %).

Flera av de intervjuade fältarbetarna menade att de arbetade främst mot åk 7–9 men att de var intresserade av att även möta elever i mellanstadiet då det fanns en ambition att träffa eleverna så tidigt som möjligt. När det gällde det uppsökande arbetet var dock åldersgränserna

inte lika tydliga och det fanns en större flexibilitet åldersmässigt. Det var inte ovanligt enligt intervjuvaren att de även träffade ungdomar i gymnasieåldern och äldre.

Narkotikaförebyggande uppdrag och arbete

En korsjämförelse av fältarbetarnas svar om huruvida de arbetar narkotikaförebyggande samt om det finns ett uttalat narkotikaförebyggande uppdrag, visade att 86,8 % av fältarbetarna arbetade narkotikaförebyggande och att 73,9 % av dessa arbetade inom en verksamhet med ett narkotikaförebyggande uppdrag. Cirka 24 % uppgav att de ingick i en arbetsgrupp som inte hade ett narkotikaförebyggande uppdrag. Totalt uppgav cirka 11 % att de inte arbetade narkotikaförebyggande alls. Av dessa ingick i stort sett alla i en arbetsgrupp som inte hade ett narkotikaförebyggande uppdrag. Endast en av dessa individer uppgav att de inte kände till om arbetsgruppen hade ett narkotikaförebyggande uppdrag.

Av intervjuerna framgår att flera uppgav sig ha ett allmänt uppdrag att arbeta ANDTS förebyggande men var, när och hur arbetet skulle genomföras var inte specificerat. Det var därmed oftast upp till arbetsgruppen och närmsta arbetsledare att utforma arbetet. Endast i en av de intervjuade kommunerna fanns det tydliga direktiv om att arbeta narkotikaförebyggande, främst mot gymnasieåldrarna. Det förebyggande ANDTS arbetet utfördes oftast på skolorna i form av lektioner, det vill säga universell prevention. I intervjuerna framkom att lektionerna kunde handla om många olika teman, ANDTS, kamratskap, lära sig säga nej osv. Olika kommuner visade något olika inriktningar men gemensamt var att arbetet mot skolorna tog mycket tid i anspråk. Några av de intervjuade framhöll också att de även fältade i skolan på elevernas raster och att detta var ett bra sätt att träffa ungdomar och bli kända. Däremot var arbetet med föräldramöten mer tydligt inriktat till information om alkohol och narkotika.

Enkätresultaten visar att manualbaserade program är sällsynta i fältarbetarnas förebyggande arbete. Endast 9,4 % av deltagarna uppgav att de arbetade med någon form av manualbaserade program. Av fritextsvaren framgick att de program som användes var Adolescent Community Reinforcement Approach (A-CRA), Haschavvänjningsprogrammet (HAP), Cannabisprogrammet för ungdomar (CPU), Tematiskt föräldramöte, samt Älskade Förbannade Tonåring (ÄFT).

I intervjuerna framgår det att de ovan uppräknade metoderna inte används i det generellt förebyggande fältarbetet. Flera av de intervjuade fältarbetarna menar att de utgår i sitt förebyggande skolarbete från olika nationella och lokala program men att dessa oftast bearbetats för att passa den aktuella situationen i kommunen och målgruppen. Exempel på dessa program är Föräldrastegen, Machofabriken, Älskade förbannade tonåring.

Av intervjuerna framgår också att det i flera fall förekommer lokalt utvecklade program för värdegrundsarbete och föräldramöten. Ofta är dessa program utformade i syfte att skapa likvärdighet över hela kommunen oberoende av vem av fältarbetarna som genomför programmet.

Om det narkotikaförebyggande arbetets målgrupper, syfte och arenor

Majoriteten av fältarbetarna uppger att de riktar sina narkotikaförebyggande insatser till ungdomar (93,8 %), följt av föräldrar (79,2 %) och andra yrkesverksamma som arbetar med barn och unga (52,1 %). Det var mindre vanligt att rikta narkotikaförebyggande insatser till civilsamhället (33,3 %). Tabellen nedan visar i vilken utsträckning fältarbetarna upplever att de riktar sina narkotikaförebyggande insatser mot ungdomar, föräldrar, eller andra professionella som arbetar med ungdomar. Tabellen visar också i vilket syfte som insatserna genomförs och på vilka arenor.

Tabell 2.

Skala: 1=inte alls/aldrig, 2=lite/sällan, 3=ganska mycket/ganska ofta, 4=mycket/ofta

Fråga	<i>n</i>	%	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>CV (%)</i>	<i>Median</i>	<i>Min/max</i>
<i>I vilken utsträckning ägnar du dig åt följande i ditt narkotikaförebyggande arbete?</i>							
Arbete med ungdomar							
Bygga meningsfulla relationer till unga	53	100.0	3.70	.540	14.59	4	2/4
Öka kunskaper om narkotika hos unga	53	100.0	2.55	.798	31.29	3	1/4
Påverka attityder till narkotika hos unga	52	98.1	2.87	.687	23.94	3	1/4
Tidigt upptäcka unga som använder narkotika	53	100.0	3.04	.733	24.11	3	1/4
Lotsa unga till rätt stödinsatser	53	100.0	3.17	.753	23.75	3	2/4
Arbete med föräldrar							
Öka kunskap om narkotika hos föräldrar	53	100.0	2.43	.844	34.73	2	1/4
Påverka föräldrars attityder till narkotika	53	100.0	2.40	.840	35.00	2	1/4
Påverka föräldrars benägenhet att söka hjälp vid misstanke om narkotikabruk hos ungdomar	53	100.0	2.55	.952	37.33	2	1/4
Lotsa föräldrar till rätt stödinsatser	53	100.0	2.53	.912	36.05	3	1/4
Arbete med andra vuxna som arbetar med ungdomar							
Öka kunskaper om narkotika hos vuxna som arbetar med ungdomar	53	100.0	2.38	.904	37.98	2	1/4
Påverka attityder kring narkotika hos vuxna som arbetar med ungdomar	53	100.0	2.30	.890	38.70	2	1/4
Öka kunskaper om socialtjänstens insatser hos vuxna som arbetar med ungdomar	53	100.0	2.36	.901	38.18	2	1/4
Öka benägenheten att orosanmäla hos vuxna som arbetar med ungdomar	53	100.0	2.64	1.021	38.67	3	1/4

I vilken utsträckning bedriver du narkotikaförebyggande arbete på följande arenor?

I skolan	53	100.0	2.72	.968	35.59	3	1/4
I ungdomars hem	52	98.1	1.38	.530	38.41	1	1/3
På fritidsgårdar	52	98.1	2.73	.888	32.53	3	1/4
På allmänna platser	53	100.0	2.89	.824	28.51	3	1/4
På sociala medier	52	98.1	2.23	.831	37.26	2	1/4
Andra mötesplatser (t.ex. bibliotek, kulturskola, Folkets hus)	53	100.0	2.15	.949	44.14	2	1/4
Samtliga	5	100.0				3	

Arbete med ungdomar

Tabell 2 visar att fältarbetarna upplever att de framför allt riktar sina narkotikaförebyggande insatser mot ungdomar. Att skapa meningsfulla relationer är det som fältarbetarna ägnar mest tid åt, följt av att lotsa unga till rätt stödinsatser, tidigt upptäcka unga som använder narkotika, samt påverka ungas attityder till narkotika. Fältarbetarna ägnar sig i mindre utsträckning åt att öka ungas kunskap om narkotika.

Av intervjuerna framkommer att fältarbetarna uppger att de oftast inte använder sig av några särskilda metoder i sitt uppsökande arbete, men betonar vikten av att de på ett strukturerat sätt strävar efter att skapa relationer med ungdomar de bedömer vara i behov av extra stöd och uppmärksamhet. De viktigaste syftena med det uppsökande arbetet, till exempel i offentligheten eller i skolor, är att bli kända och lära känna ungdomar. Genom det relationsskapande arbetet vill de fånga upp ungdomar i ett tidigt stadium av problem. Det relationskapande arbetet beskrivs som nyckeln i det uppsökande arbete, men i intervjuerna framkommer stora skillnader i var, hur och när det uppsökande arbetet sker. Det förekommer även informationsutbyte om enskilda ungdomar. I intervjuerna framgick att i vissa kommuner lägger socialsekreterare ”beställning” på att fältarbetarna ska ha kontakt med namngivna ungdomar där det finns oro kring.

Arbete med föräldrar

Tabell 2 visar att fältarbetarna i relativt låg utsträckning ägnar sig åt narkotikaförebyggande arbete med föräldrar. Något som fältarbetarna ägnar sig åt i lite högre utsträckning inom detta delområde är att påverka föräldrars benägenhet att söka hjälp, samt att lotsa föräldrar till rätt stödinsatser.

I intervjuerna framkom att nästan alla kommuners fältarbetare lade ner mycket tid och energi på föräldramöten i skolor. Dessa möten kunde vara alltifrån strukturerade återkommande möten eller kort information och lägesbeskrivning eller i vissa fall möten på grund av en orolig situation på en skola. I vissa kommuner erbjuds föräldrastödsprogram (oftast generella) och i några andra kommuner genomförs orosamtal med enskilda föräldrar på förekommen anledning.

Arbete med andra vuxna som arbetar med ungdomar

Vidare visar tabell 2 att fältarbetarna i liten utsträckning ägnar sig åt narkotikaförebyggande arbete med andra vuxna som arbetar med ungdomar. Det som fältarbetarna upplever att de ägnar sig åt mest i detta delområde, är att öka benägenheten att orosanmäla hos vuxna som arbetar med ungdomar.

Intervjusvaren visar att de flesta av fältarbetarna lägger mycket tid på olika sorters samverkan med andra myndigheter och förvaltningar som arbetar med ungdomar. Dessa möten ser delvis olika ut i de olika kommunerna men polis, skola, fritid är vanliga samverkanspartners. Samverkansmöten sker även internt inom socialförvaltningarna med myndighetssidan, ANDTS-samordnare och chefer. Syftet med mötena är oftast informationsutbyte om det aktuella ungdomsläget.

Det narkotikaförebyggande arbetets arenor

Slutligen visar tabell 2 att fältarbetarna i relativt hög utsträckning bedriver narkotikaförebyggande arbete på allmänna platser, på fritidsgårdar och i skolan, i relativt liten utsträckning bedriver narkotikaförebyggande arbete på sociala medier och på andra offentliga mötesplatser, samt i liten utsträckning bedriver narkotikaförebyggande arbete i ungdomars hem.

Av intervjuerna framgår det att fältarbetarna i det uppsökande arbetet i offentligheten ibland träffar på ungdomar när de till exempel röker hasch eller vajpar, men oftast är de inte närvarande när ungdomarna använder narkotika. I intervjuerna framhålls värdet av att vara en tydlig vuxen och vara villig att ta diskussionen om narkotikabruket och den upplevda ökande cannabisliberaliseringen.

Om förutsättningarna för det narkotikaförebyggande arbetet

Tabell 3.

Skala: 1=instämmer inte alls, 2=instämmer till viss del, 3=instämmer till stor del, 4=instämmer helt

Fråga	<i>n</i>	%	<i>m</i>	<i>SD</i>	<i>CV (%)</i>	<i>Median</i>	<i>Min/max</i>
Jag har goda kunskaper om de vanligast förekommande preparaten i min målgrupp	53	100.0	3.28	.794	24.21	3	1/4
Min arbetsgivare möjliggör kompetensutveckling för mig	53	100.0	2.91	1.024	35.19	3	1/4
Vi har tillräckliga personalresurser	53	100.0	2.04	.960	47.06	2	1/4
Jag har god samverkan med andra verksamheter	53	100.0	3.13	.810	25.88	3	1/4
Vi har goda förutsättningar att anpassa våra arbetstider efter behov	53	100.0	3.15	.907	28.79	3	1/4
Jag har fungerande arbetssätt	52	98.1	2.92	.682	23.36	3	1/4
Samtliga	5	100.0					
	3						

Tabell 3 visar att fältarbetarna generellt upplever sig ha relativt goda förutsättningar för sitt narkotikapreventiva arbete med ungdomar. Fältarbetarna rapporterar att de har god kunskap om de vanligaste preparaten i sin målgrupp, goda förutsättningar att anpassa arbetstiderna efter behov, samt god samverkan med andra verksamheter. Vidare rapporterar fältarbetarna att de till stor del har fungerande arbetssätt, samt att de har relativt goda förutsättningar till kompetensutveckling. Ett undantag är frågan om personalresurser, där medelvärdena är låga och spridningen är hög, vilket innebär att det finns en stor variation i huruvida fältarbetarnas upplever att de har tillräckliga personalresurser.

Av intervjuerna framgår det att det alltid upplevdes finnas behov av att förkovra sig med mer information och kunskap om droger och dess effekter. Detta behov tillgodoses delvis genom utbildningar, delvis genom samverkan med polis eller till exempel grupper typ ”Minimario”, eller genom ett eget sökande efter information på internet.

I intervjuerna menade de flesta att arbetet mot narkotika var viktigt men för de flesta hade det inte högst prioritet. Skälen till detta var bland annat att för de ungdomar fältarbetarna träffade kunde bruket av narkotika vara endast ett av flera problem. För de flesta av ungdomarna var psykisk ohälsa, problem i hemmet och berusningsdrickande vanligare problem.

Analys och diskussion

Hur arbetar fältarbetare narkotikaförebyggande och vad säger forskningen?

Kartläggningen visar att fältarbetarnas uppdrag ofta är formulerade som generellt förebyggande och det finns en otydlighet i hur uppdraget ska genomföras. Forskningen gällande fältarbetets arbetssätt och metoder visar tydligt att området är dåligt beforskat och att det därmed finns svårigheter att kunna visa på effektiva narkotikaförebyggande metoder. I svensk kontext saknas nästan helt utvärderingar och resultatuppföljningar rörande fältarbete. Fältarbetet bedrivs på flera arenor och mot olika målgrupper vilket leder till svårigheter att utvärdera och följa upp insatser.

Uppsökande arbete på okonventionella tider och platser

Det är det uppsökande arbetet som i viss mån särskiljer fältarbetet från annat ANDT-förebyggande arbete. Genom att verka i en ungdomsfokuserad verksamhet med flexibilitet, tålamod och kontinuitet ges fältarbetaren unika möjligheter att möta och forma relationer med individer och grupper som det ofta annars har varit svåra att nå. Fältarbetarna bedriver i relativt hög utsträckning sitt narkotikaförebyggande arbete på allmänna platser, på fritidsgårdar och i skolan och det uppsökande arbetet är ett stort arbetsområde för många av fältarbetarna. I materialet framgår det att förekommer stora skillnader mellan hur det uppsökande arbetet organiseras och bedrivs i olika kommuner. Skillnader finns i syftet med det uppsökande arbetet, vilka arenor arbetet bedrivs i, vilka som är de främsta målgrupperna, hur ofta och vid vilka tidpunkter det uppsökande arbetet bedrivs.

Tidigare forskning visar att uppsökande arbete med ungdomar förutsätter en flexibel verksamhet med uppsökare som är tillgängliga på okonventionella tider och platser, samt är diskreta och enkla att ta kontakt med. Det uppsökande arbetet bör vara en väsentlig del av arbetsinsatsen så att fältarbetaren kontinuerligt finns på ”fältet”. Forskning visar även att uppsökare behöver kunna hantera motstånd och frustration hos målgruppen och fortsätta erbjuda stöd och hjälp till ungdomar som återfaller i problem eller återvänder till riskfulla miljöer.

Skapa relationer

Det relationsbaserade arbetet har även visat sig vara centralt för att ungdomar ska vilja ha kontakt med och ta emot stöd från fältarbetare. Kartläggningen visar att fältarbetarna ägnar mest tid åt att just skapa meningsfulla relationer, följt av att lotsa unga till rätt stödinsatser såsom samtalskontakter, samtal med vårdnadshavare eller orosanmälningar. Det relationsskapande arbetet beskrivs av fältarbetare som nyckeln i det uppsökande arbetet och några beskriver hur man på ett strukturerat sätt använder sig av detta för att tidigt fånga upp ungdomar som befinner sig i risk och som har ett extra stödbehov.

Interventioner på skolor

Det förebyggande ANDTS skolarbetet bedrivs främst på universell nivå. Skolbaserade interventioner är den vanligaste typen av interventioner och har starkast stöd i forskning och uppvisar konsekvent små, men signifikanta förebyggande effekter. Effekten påverkas emellertid av vilken preventionsnivå som insatsen ges på samt även på målgruppens ålder och typ av intervention och det är därav av stor vikt att interventionerna anpassas utifrån forskningens konklusioner. Kartläggningen visade att mycket av fältarbetarnas tid förläggs på skolor och där utförs arbetet oftast i form av klassrum-lektioner, det vill säga universell prevention.

Fältarbetare uppger att man i skolor även ägnar mycket tid till att verka för tidig upptäckt av unga som använder narkotika samt att försöka påverka ungas attityder till narkotika. Forskningen visar att arbete med att förändra attityder oftast visat på små effekter.

Flera av de intervjuade fältarbetarna menar att de i mycket liten utsträckning jobbar med manualbaserade program. Ofta utgår det ANDTS-förebyggande skolarbetet från olika nationella program som bearbetats och förändrats för att passa in i den lokala kontexten.

Forskning visar att man vid val av förebyggande åtgärder behöver se till målgruppens behov, ålder och risknivå. Dessa faktorer bör ligga till grund i val av nivå på insats (universell, selektiv eller indikerad) för att inte åtgärden ska bli ineffektiv eller skadlig.

Kontakt med vårdnadshavare

Intervjusvaren visar att de huvudsakliga målgrupperna som fältarbetarnas arbete riktar sina narkotikaförebyggande insatser mot är ungdomar, därefter föräldrar, och andra professionella som arbetar med ungdomar. Gällande arbetet med föräldrar är fältarbetarnas huvudsakliga

fokus ökad kunskap och lotsa föräldrar i att vara föräldrar. Forskningen indikerar ett visst resultat om arbetet är utformat utifrån befintlig forskning. Det framkommer i kartläggningen att när fältarbetarna arbetar gentemot föräldrar så är det i hög utsträckning i form av att försöka påverka föräldrars benägenhet att söka hjälp, samt att lotsa föräldrar till rätt stödinsatser. Fältarbetare i många kommuner svarade i enkäten och intervjuerna att de lade ner mycket tid och energi på föräldramöten i skolor där de bland annat informerade om alkohol och narkotika.

Forskning visar på att interventioner som främjar ett positivt föräldraskap och inbegriper färdighetsträning och utveckling av föräldrastrategier, tycks ha en lovande effekt.

Vad upplever fältarbetare som verksamt för att förebygga narkotikabruk och vad ser de hade kunnat förbättras?

Fältarbetarna upplever det uppsökande arbetet som verksamt och det finns även forskningsmässiga indikationer på att ett uppsökande relationsskapande arbete ger grunden till ett förändringsarbete genom kontinuitet, tålmod och flexibilitet.

Det relationsskapande arbetet upplevs av fältarbetare som nyckeln i det uppsökande arbetet men det finns stora skillnader i olika kommuner gällande när, var och hur ofta det uppsökande arbetet sker. De beskriver också hur de på ett strukturerat sätt strävar efter att skapa relationer med ungdomar de bedömer vara i behov av extra stöd och uppmärksamhet. Genom det relationsskapande arbetet vill de fånga upp ungdomar i ett tidigt stadium av problem och den etablerade kontakten kan sen leda till olika interventioner. Fältarbetaren kan också använda sig av sin kunskap när det gäller arbetet med föräldrar och samverka med andra myndigheter.

Flera av de intervjuade fältarbetarna uppgav att de var intresserade av att utveckla deras narkotikaförebyggande arbete riktat mot elever i yngre åldrar, såsom mellanstadiet. Det är här av stor vikt att insatserna utgår från befintlig forskning och är tydligt anpassade grundas i efter elevernas ålder.

Även om de flesta fältarbetare upplevde att de hade en god kunskap rörande narkotika fanns ett uttalat behov av ytterligare kunskap. Det är av vikt att de fältarbetare som arbetar med dessa frågor har tillgång till relevant vidareutbildning.

Slutsatser och rekommendationer

- Renodla fältarbetarrollen i förhållande till andra preventiva insatser. En rekommendation är att genom arbetsbeskrivningar tydliggöra fältarbetet och möjliggöra ökad tydlighet och kontinuitet. Mycket av det narkotikaförebyggande fältarbetet som bedrivs i landets kommuner spänner över flera olika insatser och åldersgrupper. Ungdomsarenan förändras kontinuerligt och fältarbetet måste vara väl insatt i den aktuella ungdomssituationen.
- Prioritera det uppsökande, flexibla arbetet. Det är det uppsökande arbetet som i viss mån särskiljer fältarbetet från annat förebyggande arbete. Fältarbetare har en unik möjlighet att komma i kontakt med ungdomar som inte nås i övriga samhällsliga institutioner då de verkar på okonventionella tider och platser. En rekommendation är att verka för ett utvecklat och tydligare prioriterat uppsökande arbete mot både flickor och pojkar med relationen i fokus.
- Utveckla arbetet på selektiv och indikerad nivå. Av vikt är att fältarbetarna är välkända i både de breda ungdomsgrupperna men en rekommendation är att det prioriterade arbetet bör vara riktat mot de personer och grupper som är svåra att nå genom ordinarie förebyggande arbete. Av vikt är att utveckla det uppsökande arbetet och arbetsmetoder anpassade till fältarbetets behov och arenor på selektiv preventionsnivå. Genom relationen med ungdomen har fältarbetare möjlighet till att hantera motstånd och frustration hos målgruppen och även fortsätta erbjuda stöd till unga som återfaller i problem eller riskfulla miljöer. Genom råd och stödsamtal och att finnas där finns möjlighet att verka för förändring och att vid behov använda relationen till att motivera till andra insatser. Detta innebär att utvecklandet av det uppsökande relationsskapande arbetet är i fokus.
- Anpassa preventionsnivå på skolbaserade interventioner utifrån ålder och risknivå hos målgrupp. Att med universell prevention möta ungdomar i skolan är ett av de vanligaste sätten fältarbetarna arbetar narkotikaförebyggande. Effekten enligt forskning av skolbaserade interventioner påverkas emellertid av vilken preventionsnivå som insatsen ges på samt även på målgruppens ålder och risknivå. Det är därav av stor vikt att insatserna anpassas utifrån forskningens konklusioner. En rekommendation är att utifrån befintlig forskning utgå från de metoder och till de målgrupper som uppvisar effekt. Fältarbetarna behöver utifrån att forskningen visar på osäkra eller små effekter av arbetet med information till eleverna utvärdera värdet av denna insats för det narkotikaförebyggande arbetet. Det

finns visst stöd för manualbaserade program, såväl till familj/föräldrar som skolbaserade interventioner. Forskning visar inga positiva effekter av ökad andel ANDTS-undervisning till barn i åk 4–5. I det narkotika-förebyggande arbetet är det av stor vikt att målgruppens ålder och risknivå tas i beaktning när man väljer förebyggande åtgärd eftersom olika typer av programkomponenter kan vara ineffektiva eller i värsta fall skadliga om de ges till fel målgrupp. Ett genusperspektiv behöver även finnas i det förebyggande arbetet där exempelvis ny forskning inom könsskillnader inom risk och skyddsfaktorer kan påverka lämpliga förebyggande åtgärder för pojkar och tjejer.

- Narkotikaförebyggande arbete. En slutsats är att de narkotikaförebyggande insatserna oftast utgör en mindre del av fältarbetet. Skälen till detta varierar men främst verkar fältarbetarna i åldersgrupper där insatser mot alkohol prioriteras. Ett annat skäl kan vara att fältarbetet har svårigheter att nå utsatta ungdomsgrupper och involvera dem i verkningsfulla insatser. Ett ytterligare skäl kan vara att fältarbetet organiseras på olika sätt i kommunerna och ibland saknas en tydlig koppling till socialtjänsten.
- Slutkommentar. Syftet med studien har inte varit att utvärdera fältarbetarnas narkotikaförebyggande arbete. Det skulle dock vara av stort intresse med framtida utvärderingar. Nu saknas i stort sett utvärderingar och uppföljningar vilket försvårar utvecklingen av fältarbetet och det drog-förebyggande arbetet.

Lästips för vidare fördjupning:

Folkhälsomyndigheten (2023). Kunskapsläget för narkotikaprevention. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/forebyggande-arbete-inom-andts/narkotika/kunskapslaget-for-narkotikaprevention/> Folkhälsomyndigheten (2023). En guide för yrkesverksamma om vetenskapligt baserad ANDTS-prevention. En svensk version av European Prevention Curriculum (EUPC) <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d37882b00a4a4b26a4831fd939296b4c/guide-yrkesverksamma-andts-prevention.pdf>

Socialstyrelsens kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år. [Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott](#)

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) [Att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos barn och unga](#)

Referenser

- Andersson, B. (2005). Fältarbete – en brokig kontinuitet. I B. Ander (Red.), *Möten i mellanrummet: socialt förebyggande arbete med ungdomar* (24–45). Gothenburg.
- Andersson, B. (2010). *Erfarenheter av uppsökande arbete med vuxna och unga vuxna. En rapport baserad på fem forskningscirkelklar om uppsökande arbete* (rapport 6:2010). FoU i Väst/GR.
<https://goteborgsregionen.se/kunskapsbank/erfarenheteravuppsokandearbetemedvuxnaochungavuxna.5.47221f60179f6639ff213.html>
- Andersson, B. (2013). Finding ways to the hard to reach—considerations on the content and concept of outreach work. *European Journal of Social Work, 16*(2), 171–186.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2011.618118>
- Cheng, T. (2018). Recruitment through Rule Breaking: Establishing Social Ties with Gang Members. *City & Miljö, 17*(1), 150–169. <https://doi.org/10.1111/cico.12272>
- Chui, W. H., & Ho, K. M. (2006). Working with Involuntary Clients: Perceptions and Experiences of Outreach Social Workers in Hong Kong. *Journal of Social Work Practice, 20*(2), 205–222. <https://doi.org/10.1080/02650530600776947>
- Connolly, J. A., & Joly, L. E. (2012). Outreach with street-involved youth: A quantitative and qualitative review of the literature. *Clinical Psychology Review, 32*(6), 524–534.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2012.05.006>
- Dell, C. A., Duncan, C. R., DesRoches, A., Bendig, M., Steeves, M., Turner, H., Quaife, T., McCann, C., & Enns, B. (2013). Back to the basics: Identifying positive youth development as the theoretical framework for a youth drug prevention program in rural Saskatchewan, Canada amidst a program evaluation. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy, 8*(12). <https://doi.org/10.1186/1747-597X-8-36>
- Demant, J., & Schierff, L. M. (2019). Five typologies of alcohol and drug prevention programmes. A qualitative review of the content of alcohol and drug prevention programmes targeting adolescents. *Drugs: Education, Prevention & Policy, 26*(1), 32–39. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1080/09687637.2017.1347147>
- de Vicente, M. V., Brage, L. B., del Carmen Orte Socías, María, & Amer Fernández, J. A. (2017). Meta-analysis of family-based selective prevention programs for drug consumption in adolescence. *Psicothema, 29*(3), 299–305. <https://doi.org/info:doi/Dir.2017:39.> *Översyn av socialtjänstlagen.*
<https://www.regeringen.se/contentassets/bf9cbc5e0ab4459b96e770cfaf0b82a3/oversyn-av-socialtjanstlagen.pdf>
- Emmers, E., Bekkering, G. E., & Hannes, K. (2015). Prevention of alcohol and drug misuse in adolescents: An overview of systematic reviews. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 32*(2), 183–198. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1515/nsad-2015-0019>
- Espada JP, González MT, Orgilés M, Lloret D, Guillén-Riquelme A. Meta-analysis of the effectiveness of school substance abuse prevention programs in Spain. *Psicothema, 27*(1), 5–12. 10.7334/psicothema2014.106.

- Fagerblom, A., Red. (2005). Lika men ändå olika – fältarbete i Sverige och andra länder. I B. Ander (Red.), *Möten i mellanrummet: socialt förebyggande arbete med ungdomar* (203–209). Gothia.
- Ferguson, Wu, Q., Dyrness, G., & Spruijt-Metz, D. (2007). Perceptions of Faith and Outcomes in Faith-Based Programs for Homeless Youth: A Grounded Theory Approach. *Journal of Social Service Research*, 33(4), 25–43.
- Folkhälsomyndigheten. (2020). *Kunskapsläget för narkotikaprevention*. Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/ANTs/forebyggande-arbete-inom-ANTs/narkotika/kunskapslaget-for-narkotikaprevention/>
- Garcia-Huidobro, D., Doty, J. L., Davis, L., Borowsky, I. W., & Allen, M. L. (2018). For whom do parenting interventions to prevent adolescent substance use work? *Prevention Science*, 19(4), 570–578. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1007/s11121-017-0853-6>
- Hill, & Laredo, E. (2019). First and last and always: streetwork as a methodology for radical miljö social work practice. *Critical and Radical Social Work*, 7(1), 25–39. <https://doi.org/10.1332/204986019X15491042559682>
- Hodder, R. K., Freund, M., Wolfenden, L., Bowman, J., Nepal, S., Dray, J., Kingsland, M., Yoong, S. L., & Wiggers, J. (2017). Systematic review of universal school-based ‘resilience’ interventions targeting adolescent tobacco, alcohol or illicit substance use: A meta-analysis. *Preventive Medicine: An International Journal Devoted to Practice and Theory*, 100, 248–268. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1016/j.ypmed.2017.04.003>
- Holger-Ambrose, B., Langmade, C., Edinburgh, L. D., & Saewyc, E. (2013). The Illusions and Juxtapositions of Commercial Sexual Exploitation among Youth: Identifying Effective Street-Outreach Strategies. *Journal of Child Sexual Abuse*, 22(3), 326–340. <https://doi.org/10.1080/10538712.2013.737443>
- Kloppenborg, & Hendriks, P. (2013). Outreach approaches in the private domain: an international study. *European Journal of Social Work*, 16(5), 605–619. <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.732930>
- Knoll, G. M., Pepler, D. J., & Josephson, W. L. (2012). The Toronto Youth Outreach Worker program for transitional aged youth 12-24: Process evaluation. *Canadian Journal of Miljö Mental Health*, 31(2), 83-101. <https://doi.org/10.7870/cjcmh-2012-0015>
- Kuntsche, S., & Kuntsche, E. (2016). Parent-based interventions for preventing or reducing adolescent substance use—A systematic literature review. *Clinical Psychology Review*, 45, 89-101. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1016/j.cpr.2016.02.004>
- Ladis, B. A., Macgowan, M., Thomlison, B., Fava, N. M., Huang, H., Trucco, E. M., & Martinez, M. J. (2019). Parent-focused preventive interventions for youth substance use and problem behaviors: A systematic review. *Research on Social Work Practice*, 29(4), 420–442. <https://doi.org/10.1177/1049731517753686>
- Lee, F. W. (2013). Effective intervention with youth-at-risk in Hong Kong. *Journal of Social Work Practice*, 27(1), 33–46. <https://doi.org/10.1080/02650533.2012.705263>

- Lee, F. W., & Charm, L. M. (2002). The possibility of promoting user participation in working with high-risk youth. *The British Journal of Social Work*, 32(1), 71–92. <https://doi.org/10.1093/bjsw/32.1.71>
- Lize, S. E., Iachini, A. L., Tang, W., Tucker, J., Seay, K. D., Clone, S., DeHart, D., & Browne, T. (2017). A meta-analysis of the effectiveness of interactive middle school cannabis prevention programs. *Prevention Science*, 18(1), 50–60. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1007/s11121-016-0723-7>
- Melendez-Torres, G. J., Dickson, K., Fletcher, A., Thomas, J., Hinds, K., Campbell, R., Murphy, S., & Bonell, C. (2016). Systematic review and meta-analysis of effects of miljö-delivered positive youth development interventions on violence outcomes. *Journal of Epidemiology and Miljö Health*, 70(12), 1171–1177. <https://doi.org/10.1136/jech-2015-206132>
- Melendez-Torres, G. J., Tancred, T., Fletcher, A., Thomas, J., Campbell, R., & Bonell, C. (2018). Does integrated academic and health education prevent substance use? Systematic review and meta-analyses. *Child: Care, Health and Development*, 44(4), 516–530. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1111/cch.12558>
- Newton, N. C., Champion, K. E., Slade, T., Chapman, C., Stapinski, L., Koning, I., Tonks, Z., & Teesson, M. (2017). A systematic review of combined student- and parent-based programs to prevent alcohol and other drug use among adolescents. *Drug and Alcohol Review*, 36(3), 337–351. <https://doi.org/10.1111/dar.12497>
- Onrust, S. A., Otten, R., Lammers, J., & Smit, F. (2016). School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis. *Clinical Psychology Review*, 44, 45–59. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1016/j.cpr.2015.11.002>
- Pollack, K. M., Frattaroli, S., Whitehill, J. M., & Strother, K. (2011). Youth Perspectives on Street Outreach Workers: Results from a Miljö-Based Survey. *Journal of Miljö Health*, 36(3), 469–476. <https://doi.org/10.1007/s10900-010-9329-3>
- Ronel, N. (2006). When good overcomes bad: The impact of volunteers on those they help. *Human Relations*, 59(8), 113–153. <http://dx.doi.org/10.1177/0018726706068802>
- SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453
- Socialstyrelsen. (2022). *Socialt fältarbete med barn och unga: Kartläggning av uppsökande och förebyggande socialt fältarbete i kommunal regi*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-1-7731.pdf>
- SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag*. https://www.regeringen.se/4a4a67/contentassets/5809049f89744e2891cc2a93cfdb4840/sou-2020_47_del-1_till-webb.pdf
- Spence, J. (2004). Targeting, Accountability and Youth Work Practice. *Practice*, 16(4), 261–272. <https://doi.org/10.1080/09503150500045543>

- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2015). *Att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos barn och unga* (243/2015).
- Tremblay, M., Baydala, L., Khan, M., Currie, C., Morley, K., Burkholder, C., Davidson, R., & Stillar, A. (2020). Primary substance use prevention programs for children and youth: A systematic review. *Pediatrics*, *146*(3), 24. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1542/peds.2019-2747>
- Thomas, D. R. (2006). A general inductive approach for analyzing qualitative evaluation data. *American journal of evaluation*, *27*(2), 237-246.
- Van Ryzin, M. J., Roseth, C. J., Fosco, G. M., Lee, Y., & Chen, I. (2016). A component-centered meta-analysis of family-based prevention programs for adolescent substance use. *Clinical Psychology Review*, *45*, 72–80. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2016.03.007>
- Vermeulen-Smit, E., Verdurmen, J. E. E., & Engels, R. C. M. E. (2015). The effectiveness of family interventions in preventing adolescent illicit drug use: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Clinical Child and Family Psychology Review*, *18*(3), 218-239. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1007/s10567-015-0185-7>

Bilaga 1: litteraturstudie

Söktermer för litteratursökningar om uppsökande arbete med ungdomar:

- 1 "outreach* work*" OR "out-reach* work*" OR "out-reach* social work*" OR "outreach* social work*" OR "street social work*" OR "social streetwork*" OR "social street work*" OR streetwork* OR "street work*" OR "detached work*" AND
- 2 youth* OR young* OR adolescen* OR teen* OR minor* OR underage* OR juvenile*

Tabell 1. *Träffar och urval 1 för litteratursökningar om uppsökande arbete med ungdomar.*

Databas	Datum	Avgränsningar	Träffar	Utvalda
Sociology Collection	2022-09-04	Fackgranskade, artiklar på engelska eller svenska, publicerade i vetenskapliga tidskrifter, där samtliga söktermer förekommer i abstract	152	24
PsycINFO	2022-09-04	Fackgranskade artiklar på engelska eller svenska, publicerade i vetenskapliga tidskrifter, där samtliga söktermer förekommer i abstract	97	14
Primo	2022-09-09	Fackgranskade artiklar på engelska eller svenska publicerade i vetenskapliga tidskrifter, där samtliga söktermer förekommer i någon av artiklarnas avsnitt	205	19

Söktermer för litteratursökningar om narkotikapreventivt arbete med ungdomar:

- 1 youth* OR young* OR adolescen* OR teen* OR minor* OR underage* OR juvenile* AND
- 2 cannabis OR marijuana OR marihuana OR substance* OR drug* OR narcotic* AND
- 3 us* OR misus* OR abus* OR addict* OR problem* AND
- 4 prevent* OR "health promotion" OR "early intervention*" OR "low-threshold intervention*" OR "community intervention*" OR "brief intervention*" OR "community work*"

Tabell 2. *Träffar och urval 1 för litteratursökningar om narkotikapreventivt arbete med ungdomar.*

Databas	Datum	Avgränsningar	Träffar	Utvalda
Sociology Collection	2022-11-03	Fackgranskade, litteraturöversikter på engelska eller svenska, publicerade i vetenskapliga tidskrifter efter år 2000, där samtliga söktermer förekommer i abstract	20	5
PsycINFO	2022-11-03	Fackgranskade litteraturöversikter, systematiska översikter, metaanalyser och metasynteser på engelska eller svenska, publicerade i vetenskapliga tidskrifter efter år 2000, där sökterm 1, 3 och 4 förekommer i abstract och sökterm 2 förekommer i titeln	268	59
PubMed	2022-11-03	Fackgranskade översikter, systematiska översikter och metaanalyser på engelska, publicerade efter 2000, där sökterm 1 och 3 förekommer i titel och/eller abstract och sökterm 2 och 4 förekommer i titeln	109	25

Tabell 3. *Urval av artiklar rörande uppsökande arbete med ungdomar.*

Urval	Urvalsförfarande	Inkluderade	Inklusionskriterier	Exklusionskriterier
1	Titelgranskning och snabbbläsning av abstract	54		
2	Abstractgranskning och snabbbläsning av artikel	18	<i>Artiklar på engelska eller svenska om preventivt uppsökande arbete och/eller effekterna av uppsökande arbete i relation till sociala problem, där undersökningspopulationen är ungdomar (≥ 12 år och ≤ 18 år) eller uppsökare</i>	<i>Artiklar med andra huvudämnen än uppsökande arbete¹, artiklar där samtliga ungdomar i undersökningspopulationen är <12 eller över >18 år, eller där åldern hos klientgruppen inte definieras, samt diskuterande/teoretiserande artiklar</i>
3	Artikelgranskning	13		
4	Kedjeurval ²	14		

¹ Exempelvis exkluderades en mängd prevalensstudier om riskbeteenden hos ungdomar, där uppsökare hade rekryterat deltagarna till studien.

² Eftersom forskningsområdet om uppsökande arbete är förhållandevis litet, gjordes ett kedjeurval för att säkerställa att inga relevanta artiklar hade missats i sökningarna. Det innebär referenslistorna i inkluderade artiklar söktes igenom efter artiklar, varpå ytterligare en artikel inkluderades.

Tabell 2. *Urval av artiklar rörande narkotikapreventivt arbete med ungdomar.*

Urval	Urvalsförfarande	Inkluderade	Inklusionskriterier	Exklusionskriterier
1	Titelgranskning och snabbbläsning av abstract	89		
2	Abstractgranskning och snabbbläsning av artikel	41	<i>Sekundärstudier på engelska eller svenska, publicerade efter 2015¹, där narkotikapreventiva insatser med ungdomar (≥ 12 år och ≤ 18 år) utvärderas och/eller undersöks</i>	<i>Sekundärstudier i form av scoping reviews, sekundärstudier på enbart tobaks- och/eller alkoholprevention, sekundärstudier på specifika subpopulationer, samt sekundärstudier inriktade på primärstudier av ungdomar där samtliga är <12 eller >18 år</i>
3	Artikelgranskning	25		

¹ Avgränsningen gällande publiceringsår gjordes först i urval 3. Detta dels för att avgränsa mängden artiklar, dels för att minska överlappningen mellan översikterna i urvalet för denna litteraturgenomgång och översikterna i en metaöversikt (Emmers et al., 2015) som inkluderades i andra urvalet.

Bilaga 2: enkät

Denna enkät undersöker hur narkotikaförebyggande arbete bedrivs i fältverksamheter runt om i landet. När du besvarar våra frågor bidrar du till att öka kunskapen om fältarbetarnas insatser för en narkotikafri uppväxt bland Sveriges barn och unga. Resultatet kommer att redovisas i en rapport sommaren 2023, som ni alla kommer att få tillgång till.

Undersökningen görs i samarbete mellan Länsstyrelserna Jönköping, Halland, Kronoberg och Blekinge, samt Hälsohögskolan i Jönköping.

Enkäten tar cirka fem minuter att fylla i. I slutet av enkäten kommer du att tillfrågas om du kan tänka dig att medverka i en fördjupningsintervju under våren 2023. I så fall ber vi dig att fylla i dina kontaktuppgifter där de efterfrågas. Genom att göra så ger du oss endast tillåtelse att kontakta dig. Du förbinder dig alltså inte till att genomföra någon intervju.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan genom att avbryta enkäten. Alla svar hanteras konfidentiellt, vilket innebär att endast forskarna i projektet kan ta del av dina svar. Eventuella personuppgifter hanteras i enlighet med bestämmelserna i GDPR.

Vi som är ansvariga för undersökningen heter Birgitta Ander, Diana Kajic och Timea Jakobsson och är samtliga anställda vid avdelningen för socialt arbete på Hälsohögskolan i Jönköping. Du är välkommen att kontakta birgitta.ander@ju.se om du har frågor om eller synpunkter på undersökningen.

Vi önskar ditt svar senast den 27:e januari 2023

Tack för din medverkan!

Vilken kommun är du verksam i?

[Rullista över Sveriges kommuner]

Vad har du för utbildningsbakgrund?

- Socialt arbete (t.ex. socionom, beteendevetare, socialpedagog)
- Pedagogik (t.ex. fritidspedagog, lärare, elevassistent eller dylikt)
- Samhällsvetare (t.ex. sociologi, statsvetenskap, kriminologi)
- Ingen eftergymnasial utbildning
- Annat (ange vad)

Är du anställd av...

- Socialförvaltning
- Fritidsförvaltning
- Utbildningsförvaltning
- Kombination av ovanstående
- Annat (ange vad)

Hur många fältarbetare ingår i din arbetsgrupp?

- Jag är ensam fältarbetare
- 2–5
- 6–10
- 11 eller fler

Ingår det några andra arbetsuppgifter utöver fältuppdraget i din anställning (t.ex. myndighetsutövning, utredning, behandling)?

- Ja
- Nej

Vilka åldersgrupper tillhör er prioriterade målgrupp?***Du kan välja flera alternativ.***

- 12 år eller yngre
- 13–16 år
- 17–19 år
- 20 år eller äldre

Är narkotikaförebyggande arbete ett uttalat uppdrag för din fältgrupp (t.ex. omnämns i arbetsbeskrivning, politiska beslut eller andra styrdokument som reglerar dina arbetsuppgifter)?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Arbetar du narkotikaförebyggande i din yrkesroll?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Hur riktar ni era narkotikaförebyggande insatser?

- Till andra yrkesverksamma som arbetar med barn och unga
- Till civilsamhället (t.ex. föreningar och organisationer)
- Till föräldrar
- Till ungdomar
- Andra (ange vilka)

I vilken utsträckning ägnar du dig åt följande arbetsuppgifter i ditt narkotikaförebyggande arbete?

	1	2	3	4
	Inte alls	Lite	Ganska mycket	Mycket
Bygga meningsfulla relationer till unga	☐	☐	☐	☐
Öka kunskaper om narkotika hos unga	☐	☐	☐	☐
Påverka attityder till narkotika hos unga	☐	☐	☐	☐
Tidigt upptäcka unga som använder narkotika	☐	☐	☐	☐
Lotsa unga till rätt stödinsatser	☐	☐	☐	☐
Öka kunskaper om narkotika hos vuxna som arbetar med ungdomar	☐	☐	☐	☐
Påverka attityder kring narkotika hos vuxna som arbetar med ungdomar	☐	☐	☐	☐

Öka kunskaper om socialtjänstens insatser hos vuxna som arbetar med ungdomar	☐	☐	☐	☐
Öka anmälningsbenägenheten (orosanmälan) hos vuxna som arbetar med ungdomar	☐	☐	☐	☐
Öka kunskap om narkotika hos föräldrar	☐	☐	☐	☐
Påverka föräldrars attityder till narkotika	☐	☐	☐	☐
Påverka föräldrars benägenhet att söka hjälp vid misstanke om narkotikabruk hos ungdomar	☐	☐	☐	☐
Lotsa föräldrar till rätt stödinsatser	☐	☐	☐	☐

Använder du något manualbaserat program eller metod i det narkotikaförebyggande arbetet?

- Ja (ange vilka)
- Nej

Vad av följande stämmer in på dina förutsättningar att arbeta narkotikaförebyggande?

	1	2	3	4
	Instämmer helt	Instämmer till stor del	Instämmer till viss del	Instämmer inte alls
Jag har goda kunskaper om de vanligast förekommande preparaten i min målgrupp	☐	☐	☐	☐
Min arbetsgivare möjliggör kompetensutveckling för mig	☐	☐	☐	☐
Vi har tillräckliga personalresurser	☐	☐	☐	☐
Jag har god samverkan med andra verksamheter	☐	☐	☐	☐
Vi har goda förutsättningar att anpassa våra arbetstider efter behov	☐	☐	☐	☐
Jag har fungerande arbetssätt	☐	☐	☐	☐

I vilken utsträckning bedriver du narkotikaförebyggande arbete på följande arenor? *

	1	2	3	4
	Ofta	Ganska ofta	Sällan	Aldrig
I skolan	☐	☐	☐	☐
I ungdomars hem	☐	☐	☐	☐
På fritidsgårdar	☐	☐	☐	☐
På allmänna platser	☐	☐	☐	☐
På sociala medier	☐	☐	☐	☐
Andra mötesplatser (t.ex. bibliotek, kulturskola, Folkets hus)	☐	☐	☐	☐
Annat (ange vilken/vilka arenor)				

Kan du tänka dig att delta i en uppföljande intervju kring hur du arbetar narkotikaförebyggande? I så fall ber vi dig att fylla i de kontaktuppgifter (mail och telefonnummer) där vi enklast når dig. Intervjuerna kommer att genomföras under perioden februari-mars 2023 och du blir kontaktad av en forskare för att boka en tid som passar dig. Om du önskar kan du ta med en eller flera kollegor. Intervjuerna genomförs antingen via videosamtal eller som personligt möte.

E-post _____

Telefon _____

*Hjärtligt tack för din medverkan
Birgitta, Diana, Timea*

Bilaga 3: intervjuguide

I den här intervjun är vi intresserade av att undersöka hur du som fältarbetare arbetar med att förebygga narkotikabruk hos ungdomar. Ambitionen är att kunna identifiera vilka arbetsätt och/eller metoder som fältarbetare använder i det narkotikaförebyggande arbetet och vad fältarbetare själva upplever som verksamt för att förebygga narkotika bland ungdomar. Förhoppningen är att resultatet ska bidra till ökad kunskap som kan vara till gagn för det narkotikaförebyggande fältarbetet.

BAKGRUND

- *Hur länge har du arbetat som fältarbetare?*
- *Vad har du för utbildningsbakgrund?*
- *I vilken förvaltning är du anställd?*
- *Hur många fältarbetare är ni i din arbetsgrupp?*

FÄLTARBETE

- *Vad kännetecknar fältarbete?*

NARKOTIKAFÖREBYGGANDE ARBETE

- *Vilken del av ditt arbete anser du är mest narkotikaförebyggande?*
- *När ni känner oro för narkotika hos en ungdom eller en grupp ungdomar, vad gör ni då?*
- *Har ni tillgång till några manualbaserade metoder som ni kan använda?*
- *Vad upplever du fungerar väl?*
- *Vad fungerar inte?*
- *Hur långt sträcker sig ditt narkotikaförebyggande arbete?*
- *Hur håller ni er uppdaterade på narkotikaförebyggande arbete?*
- *Hur upplever du dina förutsättningar för att bedriva narkotikaförebyggande arbete?*

MÅLGRUPP

- *Beskriv hur narkotikaläget ser ut i kommunen där du jobbar.*
- *Vilka ungdomar fokuserar ni på i ert narkotikapreventiva arbete?*
- *Vilka riktar ni era insatser mot?*
- *Vilka tycker ni att det är lättare, respektive svårare att nå?*